

Бранко Анђић

ВАЈС

Кажу да и даље цепа дрва за камин у кући. Кажу да сваког јутра још ради склекове и да му је стомак раван као даска. Кажу да се зими, го до појаса, трља снегом пред спавање. Кажу да има више година него што изгледа. Много више, кажу.

Кажу да сад не прави само вино.

Свашта кажу.

Из даљине, кућа на брегу не изгледа нешто нарочито. Од града се с пута не види ни виноград, само камењар и вијугава стаза посута шодером што се завршава пред његовим вратима.

Вајса мало ко познаје, иако се за њега зна. Стрелац и винар. Дobar и у једном и у другом. Врло добар, кажу. Толико добар да је стигао на Олимпијаду. Крстио вино „Бронзана медаља”. И то какво вино! Штета што није пуцао боље, па да буде „Златна медаља”. Јер заслужује. Једанаест хиљада триста шездесет флаша. Тако ми је рекао. Сваке године иста количина. Могу да се купе само на његовом прагу, не продаје на велико, ни радњама ни ресторанима. Јер нема етикету, каже. Чекала сам да се после тог објашњења насмеје. Али није. После паузе рекла сам: „Доћи ћу у среду”, и прекинула везу.

Чокоти се виде тек кад се приђе прозору његове дневне собе. Уредно поткресани, у шпалиру низ другу падину брега, ону стрмију која се не види с пута. Лево од куће је хангар који обухвата постројења и вински подрум. Како је тамо, питам га. Нема шта да се види, одговара ми. Не наваљујем.

Прилазим зиду између два велика прозора и загледам се у неколико урамљених диплома.

„Зид таштине”, каже Вајс.

На комоди испод диплома су две урамљене фотографије: на првој су младић и девојка на венчању. Он је у троделном оделу, с лептир машини. Она у дугој халини, с подигнутим велом и букетићем цвећа у рукама. Подижем с комоду другу: два мушкарца у чизмама и фармеркама међу лозом: исти осмех шири се на оба лица, и млађег и старијег.

„Ваш син веома личи на вас”, кажем.

„Личио је, кажу.”

„Опростите.”

„У реду је.”

„Ви сте једини... у овом крају?”

„Да. Не само једини винар. Људи одавде одлазе. Винарски посао није лак, не живи се лако на овом камењару. А људи воле да живе лако. Одавде до вароши имам само једног суседа.”

Вајс устане и упути се ка винској витрини. Креће се необично гипко за своје године које не могу тачно да одредим.

„Желите ли прво да пробате оно што купујете?”

Извади једну голу флашу и две винске чаше. Док вади запушач, руком покаже на фотељу уз лампу. Климнем главом и нервозно се осмехнем. Седнем без речи.

„Од које лозе је ваше вино?”, питам да прикријем nelaгодност.

„Прво га пробајте”, каже и додаје ми пуну чашу. „Винарски посао се превише мистификује, језик се витопери, дегустатори се понашају као песници, а енолози као чаробњаци. За мене постоје само две врсте вина”.

„А то су?”

„Пријатељска и борбена.”

Први пут видим кратак осмех на Вајсовом лицу. Делује необично на његовој глави албина.

Отпијем гутљај. Има добро тело. Прилично танина. Благо барикирано.

„А ово је?”, питам.

„Пријатељско. За добродошлицу. После ћу вас понудити једним борбеним, да уочите разлику. Шта мари име лозе: пино, кабарне, шираз, малбек, ризлинг, санђовезе, барбера – то су само речи. После свега, остаје једино укус.”

„...И то врло добар, пријатељски”, кажем и осмехом одговорим на осмех.

„Колико боца желите? Морам да вас упозорим да не продајем на велико. Само за личну употребу.”

„Да, тако су ми казали...”

„О мени свашта кажу, али то је истина.”

„Колико можете да ми продате? Три-четири картона?”

Вајс климне главом и окрене се према ходнику који води у дубину куће.

„Марија!”

Млада жена у фармеркама и мајици с логом *Рамонес* појави се на вратима с упитним изразом на лицу. Препознајем је с фотографије њеног венчања.

„Кажи им да утоваре четири картона 'Бронзане' у аутомобил госпођице...?”, окрене главу према мени усред незавршене реченице, свестан да ми не зна презиме.

„Госпође... Данилов”, кажем.

„Ах, учинило ми се да сте превише млади да имате своју породицу”, рече природно.

„Имам мужа.”

„Добар почетак...”, каже Вајс, а мени се учини да би и ту реченицу могао да заврши осмехом. Али није.

Кад се осврнем, жене више нема. Уместо ње, на прагу неодлучно стоји дечак са играчком диносауруса у рукама и посматра нас без речи. Његова глава албина одудара од тела четворогодишњака.

„Шта се каже?”, рече Вајс дечаку.

„Добар дан”, промрмља малишан.

„И шта још?”

„Ја сам Иван Вајс.”

„Сад знате ко ми помаже – Вајс млађи, син моје снаје.”

„А колико имаш година?”, питам га.

Покаже ми четири прста и сву своју пажњу посвети диносаурусу.

„Баш си велики за своје године, Иване. Још мало па ћеш помагати деди у винограду...”

Пре него што је успео да нешто заусти, изненадио ме је претерано оштар повик.

„Иване! Долази одмах овамо! Немој да сметаш госпођи.”

Малишан се покуњено окрене и без речи ишчезне у тами ходника.

„Мајка му је строга”, уз неочекивани осмех каже Вајс. „Плаши се да ћу да га размазим.”

„То је посао сваког деде”, кажем.

„Онда...”, као да се више не обазире на моје речи, Вајс крене да устаје. Нагло ми даје на знање да је наш разговор приведен крају. Кад види да се не померам из фотеље, загледа се својим албинским очима у моје и после кратке паузе каже:

„Има ли још нешто што могу да учиним за вас?”

Дан више није био тако бистар и кроз прозор видим како крошње дрвећа у дворишту лелујају на ветру. Небо је постало тмурније, мада киша још није била на помолу. Нисам могла да прикријем уздах који је Вајс пропратио охрабрујућим климањем главе.

„Да ли ви... продајете још нешто осим вина?”, кажем.

„На шта мислите?”

„Па... у вароши су ми казали да вино није једино што продајете.”

„Свашта кажу.” Направи паузу. „О мени.”

„Да. И зову вас Бели. Кад сам питала како могу да пронађем винарију Вајс, казали су – ах, тражите Белог?”

Рашири руке и слегне раменима као да се ту ништа не може учинити.

„Да ли преводе ваше презиме или је то због...”, показујем руком на његово лице, не довршивши реченицу.

„Шта ви мислите?”

Сад и ја слежем раменима и додајем гримасу недоумице, не знајући како даље. Гледа ме радознано, без журбе да настави разговор. После дуже паузе каже:

„И шта су вам још казали о мени?”

„Да правите млеко”, нагло кажем и поцрвеним, као да ми је скривена реч испала из руке.

„Ах, млеко... Видите ли негде у околини краве, козе или овце?”

„Не.”

„Аха. Али ме ипак питате за млеко?”

„Да.”

„Није вам довољно добро оно у вароши?”

„Није.” Сад сам већ сигурна да обоје знамо о чему говоримо.

„Кад продајете вино без етикете, само у сопственој кући, то је једно. Али за млеко треба санитарна дозвола. То је нешто сасвим друго... то не би смело да се ради. Закон не допушта. А ја закон поштујем. Увек сам поштовао правила. То ми је још од такмичарских дана. У стрељаштву, правила су строга. Нехат се скупо плаћа. Људи су понекад немарни према оружју, не чисте га прописно, не пакују га прописно, не носе га прописно. Ја сам се држао свих правила, као да су у камену уписана. Никад ниједно нисам прекршио.

„Опростите. Нисам мислила да радите нешто...”

„Није млеко оно што од мене тражите”, прекида ме. „Јесте бело, па су га људи тако прозвали. Уосталом, бело је моја природна боја. Заштитна, такорећи.”

„Добро, онда знате шта покушавам да вас питам?” Очекујем да ми помогне у овом разговору.

„Знам. Не могу ништа да вам обећам. Али вас разумем. Тешко је жени без детета. Још је теже прихватити да јој је пуким случајем ускраћено толико тога у животу. Видите, госпођо Данилов, оженио сам се добром женом. Умрла је на порођају. Ко зна зашто. Мој син и снаја су били веома срећан пар – сродне душе, како се каже. Изгледа да ми, Вајсови, добро бирамо своје боље половине. Или оне нас, свеједно. Желели су да имају велику породицу, децу. Није им се дало. Ко зна зашто. Знате ли најстрашнију јеврејску клетву: дабогда прво имао, па немао! Десило се мени. Десило се мојој Марији, снаји. Покушао сам да јој помогнем. Правио напитке, еликсире од винских деривата, додавао у њих сурутку, отуд бела боја, само да јој помогнем да затрудни.”

„Унук вам је диван.”

„Кад се Иван родио, жене су почеле да куцају на моја врата. Жене као ви.”

Могла сам да му испричам све. Да му кажем за прегледе, за анализе, за узалудне покушаје вештачке оплодње, за свађе и мирења са несуђеним оцем моје деце, за наш плач и нашу наду, за купке, облоге, здраву храну. Осетила сам да је Вајс савршени слушалац и да пред њим немам више потребе да се снебивам и стидим, нити страха од подсмеха. Гледајући његову белу, готово провидну главу, постало ми је јасно да за то нема ни потребе, да је тај човек од мало речи знао све што бих могла да му испричам још пре но што бих изговорила прву реч. Нисам га познавала и нисам у њега имала поверења као у свемогућег спасиоца, али сам осећала да је преда мном заштитник наде, да је сав његов презир према снобовским винопијама рођен негде другде, у рвању са исконским правилима живота које је, први пут у свом веку, морао да скрши.

„Идем по бочицу. Нисте због ње морали да купите толико вина.”

Вајс је устао и отишао у дубину куће као глумац који напушта позорницу. Готово истог часа у собу је ушла Марија.

„Имате дивног сина, госпођо Вајс”, кажем, покушавајући да избришем из гласа призивак зависти.

„Он није чаробњак. Нити опсенар”, каже она, не базирући се на речи учтивости.

„Не бих долазила овамо да то мислим”, додајем.

„Вајс је верник живота. Учиниће све, баш све што је потребно да му не исклизне кроз прсте. Као академски сликар који, кад не може да се носи с природом, прелази на апстрактна платна. Има снагу јеретика и уме да је пренесе на људе. Надам се да ће и вама тако помоћи.”

„Тај напитац...”

„Пустите напитац”, прекида ме. „Узмите га или не, често или повремено, кад вам се прохте. Али чврсто верујте у своје право на живот какав желите.”

Док се одмиче од мене и одлази до прозора да прати прве капи кише по шпапиру чокота, чини ми се као да њене речи више нису упућене мени.

„Слобода да се тако живи понекад има страшну цену. Мој муж је пре пет година погинуо од метка који се троструко одбио о камење кад је његов отац пуцао на дивљу свињу, недалеко од куће. Мала рупа посред чела. Из пушке олимпијског стрелца који је увек поштовао сва правила. Будућност се топила као путер на тигању. Имали смо планове да проширимо винарију, имали смо улагача спремног да нам помогне, из Грчке, једине медитеранске земље у којој се углавном праве лоша вина, упркос толиким амфорама. Хтели смо да имамо бар троје деце. Већ смо знали њихова имена.”

„Да погађам – прво од њих било је Иван?” казала сам тихо, као за себе.

„Ни прво, ни друго, ни треће није било на помолу. Због три камена и једног метка остала сам без Вајсове крви. Због прста на обарачу једног оца, наједном без сина и унука.” У њеном гласу било је много више чуђења него горчине.

Држећи малишана за руку, Вајс улази, носећи бочицу с белом течности. Без речи ми је пружа, окреће ми леђа и креће с малим ка ходнику.

„Како се каже?”, пита га.

„Довиђења, госпођо”, каже дечак.

„Лепо, Иване.”

„Хвала, тата.”

Београд, 24. април, 2023.